

En socialt rättvis skola

Skolan måste utformas så att elever från hem utan studietradition och studiemedvetande får reella chanser till en mot deras anlag och förutsättningar svarande utbildning. Detta är ett av skolberedningens mål för skolreformen. Om detta mål råder allmän enighet.

Beredningens medel att nå detta mål är uppskjuten organisatorisk differentiering. Genom att eleverna i årskurserna 7 och 8 behåller sina klasskamrater från årskurs 6 under ett visst antal veckotimmar skapas enligt beredningen bättre reella chanser för elever utan stöd från hemmet än om man t. ex. låter eleverna tillhöra klasser som är sammansatta med hänsyn till deras fria val av tillvalsämnen i samma årskurser. Det enda material beredningen anför som stöd för sitt påstående är dels den sociala rekryteringen av manliga studenter under åren 1910—1943, dels den sociala rekryteringen vid intagningen till de 5-åriga realskolorna i Stockholm vid mitten av 1950-talet. Båda dessa undersökningar använder socialgruppsindelningen som mått på den sociala rekryteringen. De hänför sig dock till en skolorganisation och ett intagningsförfarande som inte är aktuella i den nuvarande skoldebatten. Den verkligt relevanta frågan är ju om ett högstadium som bygger på fritt tillval skall vara sammanhållet eller gruppera eleverna efter detta fria tillval för att bäst tillgodose målet en rättvis social rekrytering. Detta har tyvärr inte belysts med material i beredningens betänkande.

En remissinstans, som skall ta ställning till denna centrala fråga har att

välja mellan att av- eller tillstyrka på grundval av »allmänna erfarenhetsmässiga värderingar» eller att skaffa fram material som underlag för sitt ställningstagande. LR har som remissinstans ansett det naturligt att välja det senare alternativet, även om det skulle vara förenat med både kostnader och betydande insatser av arbete. Därför har förbundet låtit verkställa en undersökning som omfattar ett 20-tal högstudier och drygt 2.000 elever. Denna undersökning har möjliggjort dels betygsjämförelser mellan sammanhållet och tillvalsgrupperat högstadium, dels jämförelser rörande den sociala rekryteringen till de teoretiska studievägarna vid dessa båda typer av högstudier.

Undersökningen ifråga om den sociala rekryteringen har alltså tagit sikte på de teoretiska studievägarna och då främst linje 9g. Detta beror dels på de utgångspunkter beredningen själv haft för »bevismaterialet» på denna punkt (rekryteringen av studenter och realskoleelever), dels på att debatten om våra begåvningsreserver just avsett rekryteringen till högre teoretiska studier. LR-undersökningen har vidare använt socialgruppsindelningen för att mäta hur »rättvis» den sociala rekryteringen varit. Detta mått är inte det allra bästa. Men dels är det svårt att få fram något annat just nu, dels är det just detta mått skolberedningen använt i sin diskussion om den sociala rekryteringen. I LR-undersökningen har vi alltså försökt att med skolberedningens mått mäta motsvarigheten till vad den själv anser vara relevant i sammanhanget, nämligen den sociala rekryteringen till

den högstadielinje som leder till högre teoretiska studier.

Resultatet av denna undersökning publicerades i föregående nummer av denna tidning. I det undersökta materialet hade det tillvalsgrupperade högstadiet lyckats bättre än det sammanhållna i att föra fram eleverna från socialgrupp 3 till 9g. Vid de tillvalsgrupperade högstadierna får man en utjämning mellan socialgrupperna ifråga om rekryteringen till teoretiska studier. Vid de sammanhållna högstadierna däremot uppkommer en vidgning av klyftan mellan socialgrupperna ifråga om denna rekrytering.

Denna undersökning på ett stort material går i samma riktning som undersökningen i Österåker. I stället för att utjämna olikheter i elevernas hemmiljö, tycks det sammanhållna högstadiet skärpa dem. Det sammanhållna högstadiets förtjänster har bl. a. ansetts ligga i att det gör det lättare att byta linje och studieväg. Därvid har detta högstadiums förespråkare inte minst framhållit möjligheten för teoretiskt inriktade barn från socialgrupp 3 att högre upp i årskurserna korrigera sitt tidigare gjorda val i riktning mot mera krävande kurser och därmed i riktning mot högre teoretiska studier. I stället tycks denna lätthet att »gå över» verka så, att just eleverna från denna socialgrupp frestas att överge krävande teoretiska studievägar till förmån för mindre krävande teoretiska studievägar. På ett sammanhållet högstadium avviker de diskretare och lättare från den gymnasieinriktade studieväg de från början slagit in på.

Om denna »avhoppningsmekanism»